

INTRO TIL PROFETENE

Profetbøkene i GT

- En livlig, underholdende, utfordrende, ærlig, upolert, direkte og av og til litt voldsom del av Bibelen.
- Guds hjerte og tanker, et blikk bak kulissene i Kongebøkene - et mer farget budskap.
- Pakten er rammen, og budskapet er til Israel som stadig forviller seg bort fra Gud og ikke holder pakten.

SKRIFTENE I DET GAMLE TESTAMENTET		
Første Mosebok	1 Mos	1
Andre Mosebok	2 Mos	60
Tredje Mosebok	3 Mos	109
Fjerde Mosebok	4 Mos	145
Femte Mosebok	5 Mos	194
Josva	Jos	239
Dommerne	Dom	267
Rut	Rut	297
Første Samuelsbok	1 Sam	302
Andre Samuelsbok	2 Sam	340
Første Kongebok	1 Kong	373
Andre Kongebok	2 Kong	410
Første Krønikebok	1 Krøn	446
Andre Krønikebok	2 Krøn	479
Esra	Esra	519
Nehemja	Neh	530
Ester	Est	547
Job	Job	556
Salmenes bok	Sal	597
Salomos ordspråk	Ordsp	708
Forkynneren	Fork	749
Høysangen	Høys	762
Jesaja	Jes	769
Jeremia	Jer	850
Klagesangene	Klag	928
Esekiel	Esek	936
Daniel	Dan	997
Hosea	Hos	1015
Joel	Joel	1027
Amos	Am	1032
Obadja	Ob	1042
Jona	Jona	1044
Mika	Mi	1047
Nahum	Nah	1054
Habakkuk	Hab	1058
Sefanja	Sef	1062
Haggai	Hag	1066
Sakarja	Sak	1069
Malaki	Mal	1081

Er profetene relevante?

- Kilden med levende vann (Jer 2:13, 17:13)
- Vin/vingård (Jes 5:1-7)
- Født på ny (av vann og Ånd: Esek 36:25-27, ordspill på vind/Ånd: Esek 37:1-14)
- Fikentre uten frukt (Jer 8:13)
- Menneskefiskere (Jer 16:16)
- Brud og brudgom (Jes 62:4-5)
- Verdens lys (Jes 60:3)
- "Høre men ikke forstå" (Jes 6:9-10)
- Guds vredes beger (Jer 25:15)
- Røverhule (Jer 7:11)
- Innhøstning (Joel 3:18)
- Sauer ledes gjennom porten (Mika 2:12-13)
- Gjetere (Esek 34:1-24)

Er profetene relevante?

- Apg: 9 av 30 GT-sitater fra profetene
- Første tale i Apg fra Joel, for å forklare at “de siste dager” har begynt med Jesu første komme.
- Paulus: 53 av 131 GT-sitater er fra profetene.
- *Jesus og Det nye testaments forfattere så på profetene i GT som en sentral del av Skriftene. De både bekreftet profetenes autoritet, handlet ut fra budskapet deres og forkynte fra dem.*

Så hva er en profet?

- Av gresk: **pro** (foran [før]) + **phemi** (tale) → en talsmann
- Hebraisk: **navi** (trolig av *kalle, meddele*)
 - “talsmann” i f.eks. 2 Mos 7:1, Amos 3:8, Jer 1:7, Esek 3:4
- Ble først kalt **seer** (1 Sam 9:9)
 - synonymer i Jes 29:10 og 30:10
 - “... i seeren Samuels krønike, i profeten Natans krønike og i seeren Gads krønike” (1 Krøn 29:29)
 - “Profet” sidestilles med “drømmeseer” i 5 Mos 13:1-4

Så hva er en profet?

- A. Guds talsmenn
- B. Håndhevere av pakten: Moseloven inneholder **paktvelsignelser** og **paktforbannelser** (= ulykker som tegn på paktsbrudd)

Velsignelser

Fred
velstand
helse
liv
overflod
respekt
sikkerhet

3. Mos 26:1-13
5 Mos 4:32-40
5 Mos 28:1-14

3. Mos 26:1-13
5 Mos 4:15-28
5 Mos 28:15-32:40

Død
tørke
hungersnød
fare
sykdom
ødeleggelse,
overvunnet
nød
vanære

Forbannelser

The infographic is divided into two columns. The left column, titled 'Velsignelser' (Blessings) in cursive, lists 'Fred, velstand, helse, liv, overflod, respekt, sikkerhet' and cites '3. Mos 26:1-13', '5 Mos 4:32-40', and '5 Mos 28:1-14'. It features a photograph of a green plant with large leaves. The right column, titled 'Forbannelser' (Curses) in cursive, lists 'Død, tørke, hungersnød, fare, sykdom, ødeleggelse, overvunnet, nød, vanære' and cites '3. Mos 26:1-13', '5 Mos 4:15-28', and '5 Mos 28:15-32:40'. It features a photograph of a desert landscape with eroded rock formations.

AMOS 4

3. MOS 26, 5. MOS 28

v. 6: lite brød	Når jeg bryter i stykker brødstaven for dere, skal ti kvinner steke brød i en og samme ovn. De skal gi dere brødet etter vekt, og dere skal spise, men ikke bli mette. (3 Mos 26,26)
v. 7-8: ikke regn	Himmelen over hodet ditt skal bli til bronse og jorden under deg til jern. Herren skal forvandle regnet over landet ditt til sand og støv. (5 Mos 28:23-24)
v. 9: kornsot og svartrust	Herren skal slå deg med tæring og betennelse, med frysninger og feber, med tørke, kornsot og svartrust... (5 Mos 28:22)
v. 9: gresshopper spiser opp avlingen	Mye korn skal du så i åkeren, men lite får du høste inn, for gresshoppene eter det opp. (5 Mos 28:38)
v. 10: pest som mot Egypt	Herren skal slå deg med Egypts verkebyller, med byller, skabb og skurv som ikke kan helbredes. (5 Mos 28:27)
v. 10: sverd	Jeg sender mot dere et sverd som hevner paktsbruddet. (3 Mos 26:25)

KOM TILBAKE TIL LOVEN!

Profetene

ISRAEL: 722 F.KR.

(AMOS, HOSEA)

JUDA: 586 F.KR.

(JOEL, MIKA, JES, SEF, JER, ESEK, HAB)

(JUDA ETTER EKSILET: HAG, SAK, MAL)

Samtid mer enn framtid

Mindre enn 2% handler direkte om Messias

Mindre enn 5% om den nye pakt

Mindre enn 1% har enda ikke skjedd

(Fee & Stuart)

Hvis profetenes budskap ikke var å fortelle om fremtiden, kan de ikke brukes til å spå fremtiden.

Hvordan fikk de budskapet?

1. Som et verbalt budskap
(Jer 1:4-10, Jes 7:10)
2. I drømmer om natten
(2 Sam 7:4, Dan 7:1 [4 Mos 22:7-8, 12-14])
3. I syner om dagen
(Jer 1:11-14, Esek 8:1-2, Amos 8:1)

(Budskap (masa) kan også bety byrde)

Syner og ord?

- Jes 1:1 - “**Syn** som Jesaja, sønn av Amos, **så** om Juda og Jerusalem...”
- Jes 2:1 - “**Ordet** som Jesaja, sønn av Amos, **så** om Juda og Jerusalem..”
- Amos 1:1 - “**Ord** av Amos, en sauebonde fra Tekoa, det han **så** om Israel..”
 - Så de syner/drømte de drømmer som de selv formidlet som poesi? Eller så de selve ordene?
 - Andre ganger prøver de å beskrive synene (Sak 1-6, Dan 7)

Hvordan formidlet de budskabet?

Parallellismer ("tankerim")

*Herren brøler fra Sion,
fra Jerusalem runger hans røst.*

(Amos 1:2)

Hvordan formidlet de budskapet?

Parallellismer ("tankerim")

*Herren brøler fra Sion,
fra Jerusalem runger hans røst.* \longrightarrow *synonym*
(Amos 1:2)

*Se, i ham er det en oppblåst og uærlig sjel.
Men den rettferdige skal leve ved sin troskap.
(Hab 2:4)*

Hvordan formidlet de budskapet?

Parallellismer ("tankerim")

*Herren brøler fra Sion,
fra Jerusalem runger hans røst.* → synonym
(Amos 1:2)

*Se, i ham er det en oppblåst og uærlig sjel.
Men den rettferdige skal leve ved sin troskap.* → motsetning
(Hab 2:4)

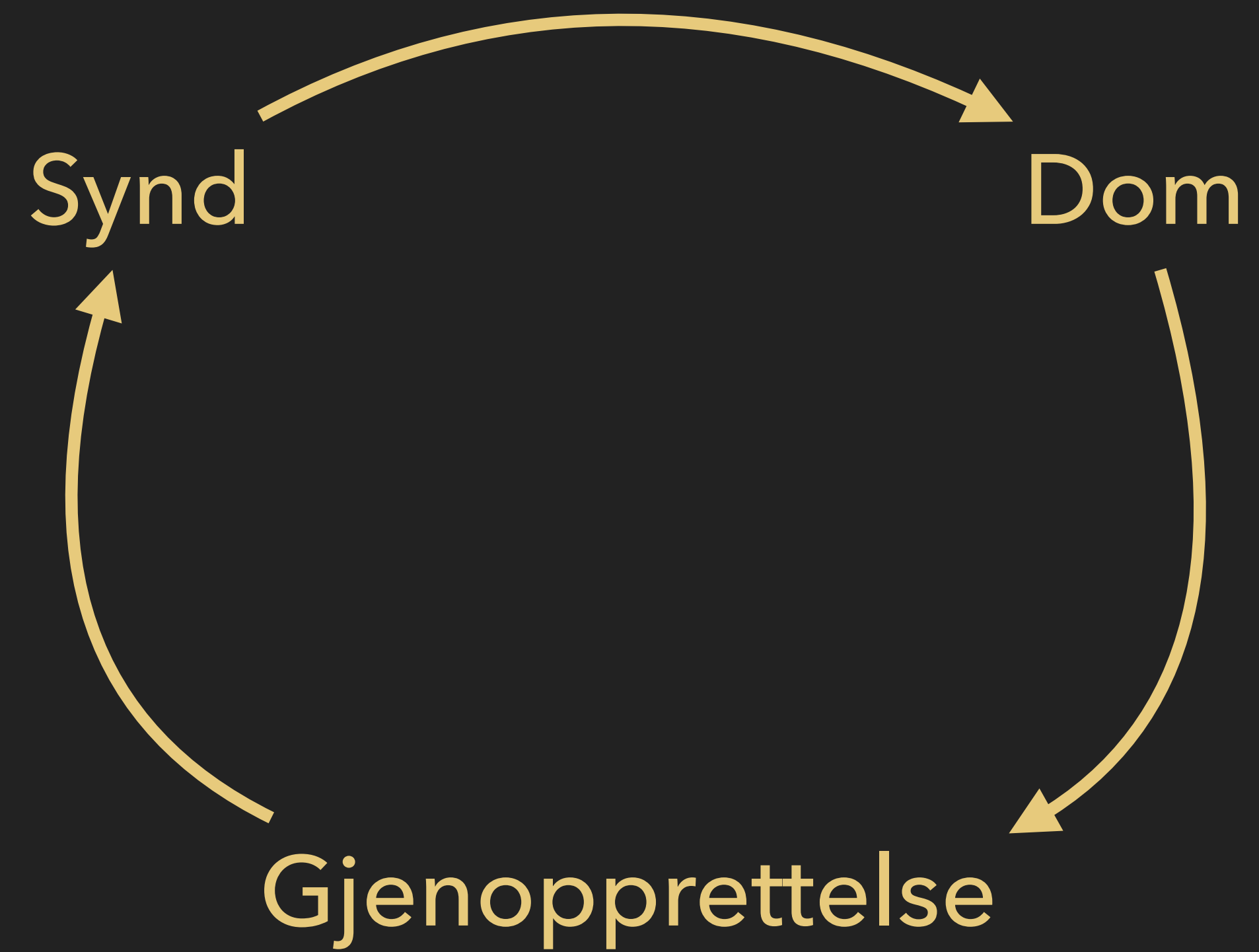
Hvordan formidlet de budskapet?

Profet: En livsstil

- **Jesaja:** Gikk “naken” i tre år for å vise hvordan folket skulle bortføres av assyrerne, fikk sønner med navnene “En-rest-skal-vende-om” og “Brått-bytte-raskt-rov” ...
- **Jeremia:** Får ikke stifte familie som en advarsel om babylonernes invasjon...
- **Esekiel:** Var stum i flere år mens han formidlet budskapet gjennom gateteater, kona hans dør for å varsle at tempelet vil ødelegges og han får ikke lov til å sørge offentlig...
- **Hosea:** Måtte gifte seg med en prostituert, skulle kalle barna sine “Ikke-barmhjertighet” og “Ikke-mitt-folk” ...
- **Profetene stod ofte alene i stor motstand — men de stod nærmere Gud enn noen andre**

PROFET-SYKLUSEN

JEREMIA 16:10-15

Når du kunngjør alle disse ordene for dette folket, kommer de til å si til deg: «Hvorfor byr Herren at hele denne store ulykken skal komme over oss? Hva er vår skyld, hvilken synd har vi gjort mot Herren vår Gud?» 11 Da skal du si til dem: Fedrene deres forlot meg, sier Herren. De fulgte andre guder som de tjente og tilba. De forlot meg, og min lov holdt de ikke. 12 Dere har gjort verre ting enn fedrene. Se, hver og en følger sitt onde og egenrådige hjerte uten å høre på meg. 13 Jeg skal kaste dere ut av dette landet til landet som verken dere eller fedrene deres har kjent, og der skal dere tjene andre guder både dag og natt. For jeg vil ikke gi dere nåde. 14 Derfor, se, dager skal komme, sier Herren, da det ikke mer skal sies: «Så sant Herren lever, han som førte israelittene opp fra Egypt», 15 men: «Så sant Herren lever, han som førte israelittene opp fra landet i nord og fra alle de landene han hadde drevet dem bort til.» Jeg vil føre dem tilbake til deres jord, den som jeg ga til fedrene.

JEREMIA 16:10-15

Når du kunngjør alle disse ordene for dette folket, kommer de til å si til deg: «Hvorfor byr Herren at hele denne store ulykken skal komme over oss? Hva er vår skyld, hvilken synd har vi gjort mot Herren vår Gud?» 11 Da skal du si til dem: Fedrene deres forlot meg, sier Herren. De fulgte andre guder som de tjente og tilba. De forlot meg, og min lov holdt de ikke. 12 Dere har gjort verre ting enn fedrene. Se, hver og en følger sitt onde og egenrådige hjerte uten å høre på meg. 13 Jeg skal kaste dere ut av dette landet til landet som verken dere eller fedrene deres har kjent, og der skal dere tjene andre guder både dag og natt. For jeg vil ikke gi dere nåde. 14 Derfor, se, dager skal komme, sier Herren, da det ikke mer skal sies: «Så sant Herren lever, han som førte israelittene opp fra Egypt», 15 men: «Så sant Herren lever, han som førte israelittene opp fra landet i nord og fra alle de landene han hadde drevet dem bort til.» Jeg vil føre dem tilbake til deres jord, den som jeg ga til fedrene.

Ulike typer utsagn

- **Søksmålsutsagn:** Gud saksøker eller er dommer i en rettssak mot den tiltalte, som er Israel/Juda.
- **Ve-utsagn:** Varsling om sorg, elendighet, eller lidelse (f.eks. Amos 6:4-7)
- **Løftes-/ frelsesutsagn:** Fremtidige radikale endringer og velsignelser loves (f.eks. Amos 9:11-15)

4 Så sier HERREN:
Tre ugjerninger av Juda, ja, fire
– jeg holder det ikke tilbake!
For de foraktet HERRENS LOV,
de holdt ikke hans forskrifter.
Løgner førte dem vill,
løgner som fedrene fulgte.
5 Jeg sender ild mot Juda,
den skal fortære Jerusalems borger.

Innkalling

Anklage

Bevis

Dom

HISTORISK ELLER MESSIANSK / ÅNDELIG?

- ▶ Historisk: Hva er den første oppfyllelsen som passer?
- ▶ Messiansk/åndelig: Oppfylt av Jesus
- ▶ “Dobbel oppfyllelse”?
 - ▶ Mye trekkes i tvil hvis en profeti kan oppfylles flere ganger (Messias, Jesu gjenkomst osv.)
 - ▶ En historisk + en messiansk = OK (fordi Jesus oppfyller hele GT)

EN OVERSIKT OVER PROFETBØKENE

“Småprofetene” kan ses som én sammenhengende bok pga:

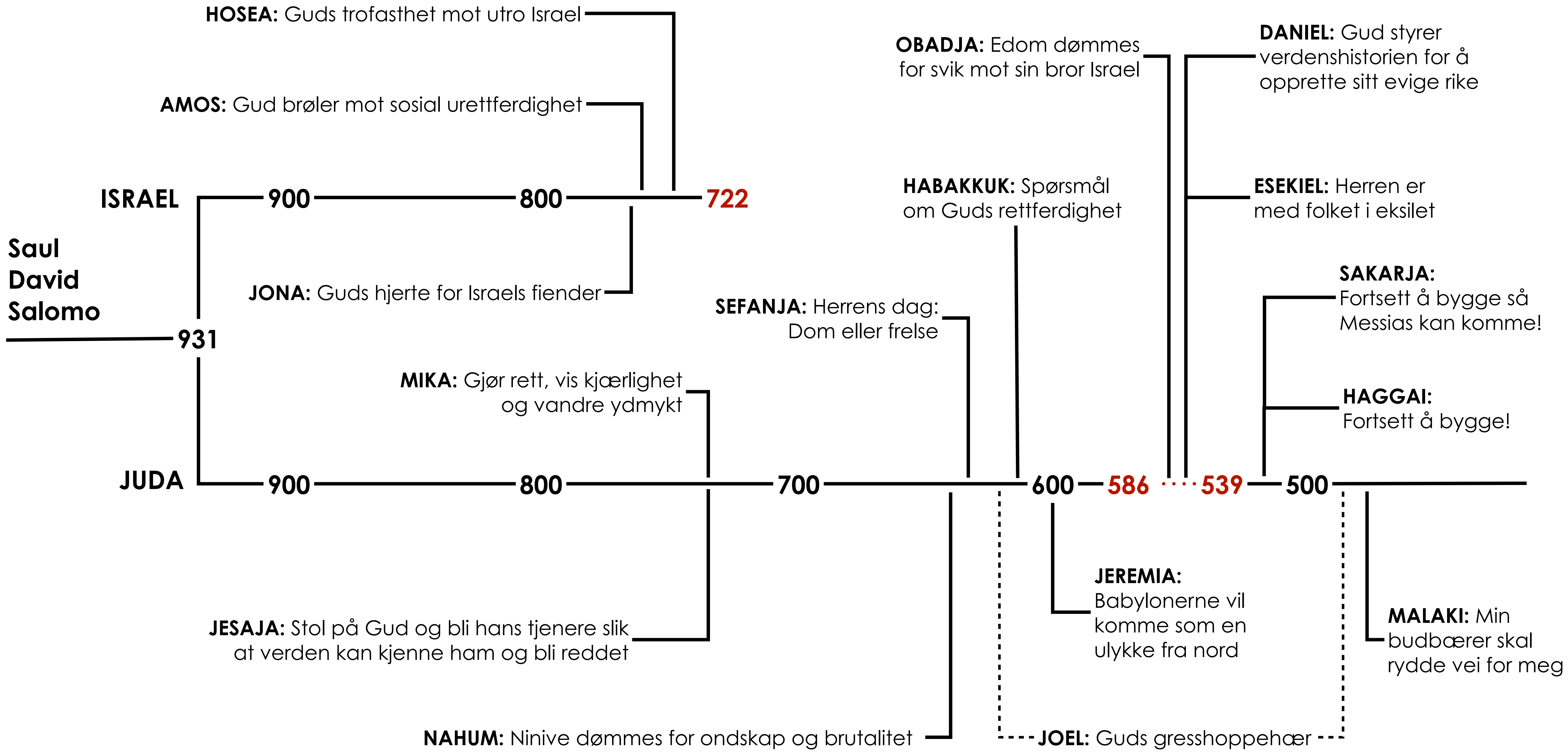
- Historiske kilder som Ben-Sirak, Josefus og jødedommen generelt
- De er alle skrevet på én rull
- De seks med historisk intro står i kronologisk rekkefølge
- Språklige linker mellom noen av dem, f.eks. Joel 3:26 — Amos 1:2, Amos 9:12 — Ob 1:1

PART 1 | WHY PREACH THE PROPHETS

	Isaiah	Jeremiah	Ezekiel	Book of the Twelve ¹⁹
Oracles of Judgment for Judah and Israel	1-12	1-29	1-24	Hosea, Joel, Amos, Micah, Habbakuk, Zephaniah
Oracles of Judgment for the Nations	13-23	46-51	25-32	Obadiah, Jonah, Nahum
Oracles of Salvation	40-45	30-33	33-48	Haggai, Zechariah, Malachi

Table 2: Patterns in the Prophetic Books

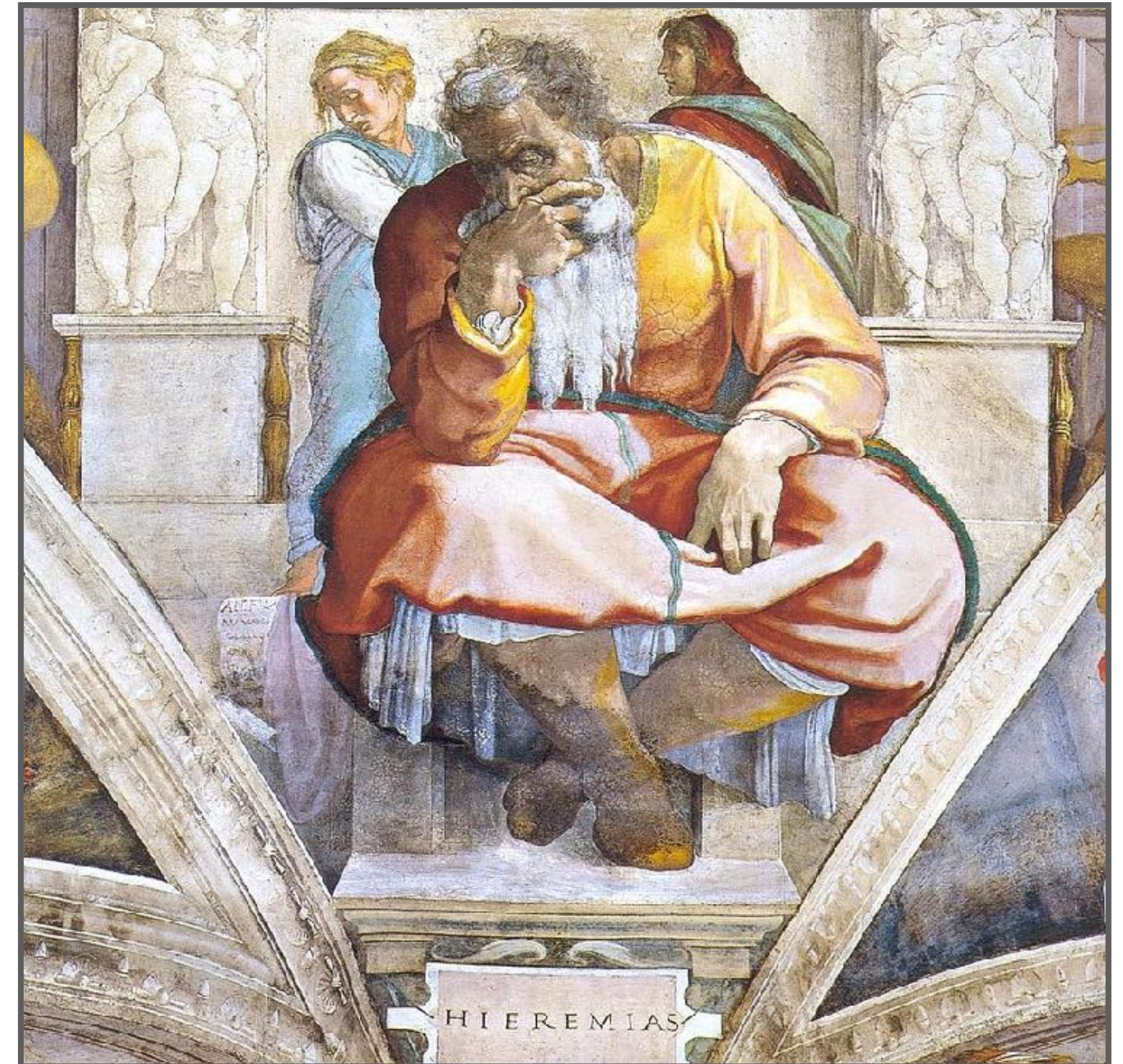
EN OVERSIKT OVER PROFETBØKENE

Hvorfor studere og forkynne fra profetene?

“Hvis vi virkelig tror at de profetiske bøkene er en del av Guds ord for menigheten, er det vårt ansvar å sørge for at profetenes unike budskap får nå ut til de troende i denne generasjonen.” (Andy Hamilton)

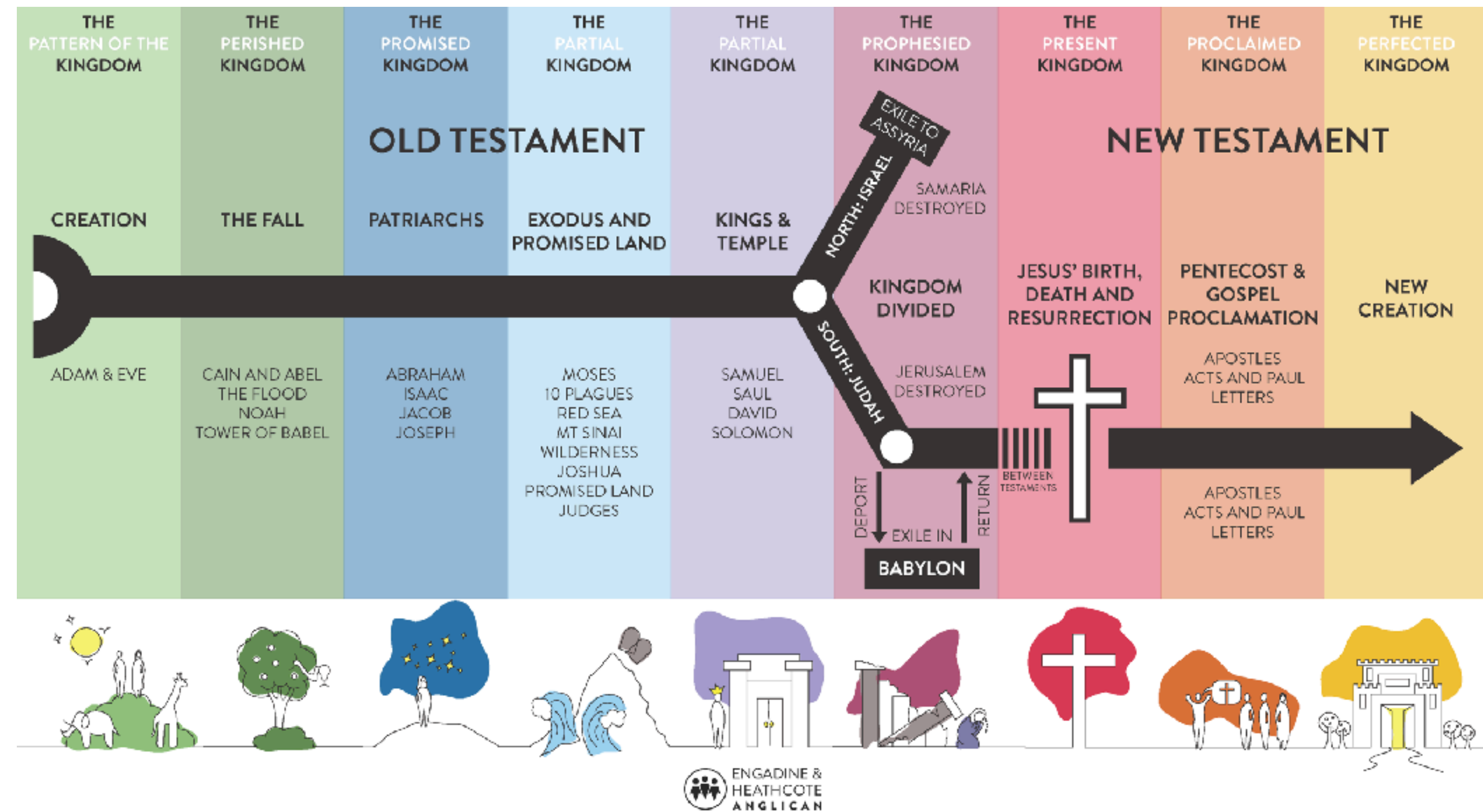
Profetenes budskap var upopulært men veldig nødvendig. Det er det samme i dag.

Hvorfor studere og forkynne fra profetene?

"Vår undervisning og forkynnelse vil alltid forbli forkrøplet hvis vi ikke klarer å se at Gud har en helhet i sitt Ord som omfavner begge testamentene i en enhetlig, enkelt plan."

- Walter Kaiser

Refleksjon

Hvilke nye perspektiver har du fått på profetbøkene?

Hva inspirerte deg mest?